

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

3. Марченко І. С., Лужецька Г. М. Корекція уваги у першокласників із тяжкими порушеннями мовлення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія* : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 17. С. 154-160.
4. Омельченко І. М. Методологеми дослідження комунікативної діяльності дошкільника із затримкою психічного розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення*:Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 21 червня 2018 р.). К. : «Наша друкарня», 2018. С.113-119.
5. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії* : збірник наукових праць. Київ : Актуальна освіта, 2007. Вип.4. С. 3-18.

Венгер А. С., Загранична В. О.

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Анотація. У статті розглянута тема психічного здоров'я дітей з розладами аутистичного спектру. Ця тема на сьогодні є досить актуальною, так як обумовлюється щорічним збільшенням народжуваності дітей, які мають ті чи інші порушення психофізичного розвитку різного ступеня тяжкості та потребують ефективних форм і методів корекційної роботи з ними.

Постановка проблеми. Аутизм займає особливу позицію серед дитячих патологій у зв'язку з важкістю, тривалістю та впливом на всю родину. Підвищення інтересу до проблеми аутизму та аутистичних проявів в Україні за останні десятиліття відображається у працях відомих науковців у сфері корекційної педагогіки, спеціальної психології, психіатрії, медицини та генетики. Діти з розладами аутистичного спектра потребують різносторонньої та цілеспрямованої допомоги, підтримки, корекції, що забезпечується поєднанням цілого комплексу індивідуальних та підгрупових, групових заходів [1, с. 58].

Отже, постає необхідність дослідження особливостей різних методів обґрунтування розладу аутистичного спектру за такими терапіями як: е ТЕАССН-програма (Е. Шоплера) і поведінкова терапія – АВА (Б. Скінером).

Методологічною основою дослідження аутизму стали: К. Островська, Т. Скрипник, Тарасун В.В., Хворова Г.М. зокрема англійських і американських учених: Гілберг К, Н.Г. Манеліс, Robert M., Фон Шліппе А., Швайцер Й., Є. Блейлер та ін.

Мета – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити вплив нейрокорекції на розвиток емоційних процесів у дітей з розладом аутистичного спектра.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені наступні завдання:

1. Вивчення та аналіз клінічної та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження;
2. Вивчення та застосування теоретико-практичних обґрунтувань стану дітей з розладами аутистичного спектру у процесі ігрової діяльності з метою визначення рівня розвитку їх емоційних проявів;
3. Розробка та апробація нейропсихологічної програми корекції, що сприяє розвитку емоційної сфери у дітей з з розладами аутистичного спектру;
4. Проведення емпіричного дослідження нейропсихологічної корекції дітей з розладом аутистичного спектру;
5. Підведення підсумків емпіричного дослідження нейропсихологічної корекції дітей з розладом аутистичного спектру.

Виклад основного матеріалу. У результаті експериментального дослідження була проведена діагностика порушень емоційно-вольових рівнів до та після психокорекційної роботи, що дозволила простежити кількісні та якісні зміни у розвитку емоційних рівнів дітей із аутизмом. Зокрема, розуміння порушень рівнів афективної сфери при первинній діагностиці та співвіднесення із класифікацією аутизму, розробленою Е. Шоплером, дозволило підібрати оптимальну програму психокорекційної роботи для кожної дитини з з розладами аутистичного спектру [5].

У результаті обраних та використаних у роботі психокорекційних заходів, у всіх аутичних дітей після завершення формуючого експерименту відбулися покращення в емоційно-вольовій сфері, зокрема знизилася частка вираженості порушень по кожному з емоційних рівнів і знизився рівень виразності самих порушень, що дозволяє говорити про ефективність використовуваних психокорекційних методик.

За отриманими результатами дослідження встановлено, що більшість дітей з аутизмом мають відсутні та мінімальні показники сформованості соціальних вмінь і навичок. У них спостерігаються труднощі при виконанні завдань, пов'язаних із функціональною грою з предметами, не сформовані навички звертання і прохання. Майже в половини дітей із аутизмом діагностовано дефіцит невербальної комунікативної поведінки, соціально-емоційної взаємодії, ритуалізовані зразки вербальної та невербальної поведінки чи надмірний опір змінам; надзвичайно обмежені, зациклені інтереси.

Відповідно до результатів експерименту, підтверджено ефективність використання засобів нейрокорекції в процесі надання допомоги дітям з діагнозом «аутизм». Це спрямовує нас до використання засобів нейрокорекції у ході формувальної роботи з дітьми з розладом аутистичного спектра.

В результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Порушення емоційно-вольової сфери при аутизмі різко знижують якість життя і потребують корекції в першу чергу, оскільки є провідним комплексним симптомом при даному синдромі.

2. Існуючі підходи корекції аутизму можна розділити на два напрямки: один із них, заснований на навчанні (АВА, ТЕАСН та ін.) вирішує лише частину завдань - відпрацювання навичок, що дозволяє організувати соціально прийнятну поведінку дитини з аутизмом у суспільстві, але не сприяє емоційному та інтелектуальному розвитку дитини; інший підхід, заснований на корекції порушень у розвитку афективної сфери націлений на пошук психологічних засобів, що дозволяють дитині, при всій вихідній біологічній дефіцитарності, стати більш «нормальним» у своєму психічному та соціальному розвитку, тобто пошук умов, що дозволяють дитині стати витривалішим, активнішим та гнучким у взаєминах з людьми та середовищем.

Визнаючи беззаперечну важливість застосування в аутологічній роботі психолого-педагогічного підходу, ми вважаємо, що програму корекції розвитку дитини з аутизмом доцільно визначати, базуючись на положеннях сучасних нейропсихологічних теорій. Їхнє використання на етапі аутологічної діагностики, на наше переконання, забезпечить не тільки визначення стану сформованості соціально-емоційної сфери дитини, але й виявлення можливих причин її розладів [2, с. 101].

Такий висновок базується на результатах відповідних наукових джерел – Ф. Арре, Барон-Гохен, Гилберг К., Питерс Т., Н.Г. Манеліс [3]. У цьому зв'язку, вважаємо, що особливості соціоемоційної сфери дитини з аутизмом можуть бути визначені за допомогою спеціального розробленого діагностико-розвивального комплексу завдань [4]. Застосування такого комплексу дозволяє вивчити стан сформованості, трьох нейропсихологічних систем – програмування, зв'язності, репрезентативності. Саме ці системи, за результатами наукових досліджень забезпечують формування пізнавальної діяльності дитини.

Висновки та перспективи. Комплексний підхід до корекційно-відновлювальної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра, забезпечення тісної співпраці лікарів, психологів, корекційних педагогів з батьками таких дітей сприяє вирішенню завдань їх компенсаційного розвитку, оптимального функціонування та соціальної адаптації у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : моногр./ К. О. Островська. Львів: Тріада плюс, 2012. 520 с.
2. Панок В. Г. Психологічне консультування: теорія та практика: навчально-методичний посібник / В.Г.Панок, І.М.Зварич, Я.В.Чаплак, О. М. Чернописький. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2011. 272 с.
3. Baron-Cohen, S. (1990). Autism: a specific cognitive disorder of 'mindblindness'. Аутизм: специфічний когнітивний розлад "mindblindness". 1990, с. 639.

4. Гілберг К., Аутизм: медичні та педагогічні аспекти. www.ksu.ru
Н. Г. Манеліс. Нейропсихологічний аналіз розладів аутистичного спектру, 2008. 511 с.
5. Frith, U. & Happé. Міжнародний огляд психіатрії. *International Review of Psychiatry*, 2, 79-88. F. (1994). Autism: beyond 'theory of mind'. (Аутизм: поза «теорією розуму»). *Cognition*, 50, 115-132.

Венгер А. С., Поворознюк А. П.

**СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ КОРЕКЦІЙНОЇ
РОБОТИ З ДІТЬМИ З КОГНІТИВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Анотація. У статті розглядається метод сенсорної інтеграції, як один із варіантів корекційного впливу на дітей з затримкою когнітивного розвитку.

Ключові слова: сенсорна інтеграція, когнітивний розвиток, корекційна робота.

Постановка проблеми. В основі розвитку та навчання дитини першочергово знаходиться сприйняття. Воно є невід'ємною частиною формування та розвитку вищих психічних функцій. Власне, саме від можливості сприймання, передачі, аналізу інформації та зворотного зв'язку і залежить те, як буде розвиватися дитина.

Розвиток сенсорних сфер поки ще досі залишається недооціненим так, як має бути. Хоча, останні 10 років в нашій країні можна спостерігати такий собі сплеск інтересу до методу СІ. Та активне впровадження його у корекційні програми все ще не спостерігається. Спеціалісти СІ спостерігають насторожене ставлення батьків до всіляких сенсорних коробок, гамаків та качалок. Бо, це на думку батьків немає нічого спільного з реальною корекційною роботою. Але саме прикре, що часто й спеціалісти корекційної галузі не досить чітко розуміють навіщо дитині працювати над розвитком сенсорної сфери. І не можуть донести важливість методу СІ в корекції дитини. Особливо у дітей з порушеннями когнітивного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ряд досліджень вказує на особливу значимість впливу СІ саме на розвиток психомоторних та сенсорно-перцептивних здібностей у дітей з ООП. Сенсорна обробка інформації – це свого роду спілкування між ЦНС та органами чуття (ПНС). І це не можливо заперечувати, або спростовувати.

Про особливості сенсорного розвитку дітей говориться в роботах Д. Айрес, У. Кіслінг, Р. Шааф, С. Роллі, Н. Беренштейн, Є. Монтесорі, Ю. Малікової, Н. Степанець, Ростомашвілі, О. Байер, О. Кіпаренко, А. Заплатинськоь, Т. Скрипник, Н. Литвин, О. Сойко, О. Борецькоь та ін.

Ще у 1979 році американська дослідниця та ерготерапевт Джин Айрес написала книгу «Дитина та сенсорна інтеграція». Це видання було призначене для батьків, які мають дітей з порушеннями сприйняття. Але